

ОТПОРНОСТ И ОДРЖИВОСТ КАО ИМПЕРАТИВИ РАЗВОЈА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ У ТУРБУЛЕНТНОМ ОКРУЖЕЊУ

RESILIENCE AND SUSTAINABILITY AS AN IMPERATIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY IN A TURBULENT ENVIRONMENT

Биљана Јовановић Гавриловић

Универзитет у Београду – Економски факултет у Београду, Република Србија

biljana.jovanovic@ekof.bg.ac.rs

ORCID: 0000-0001-8149-2497

Велибор Јовановић Гавриловић

Центар за развој економске науке, Република Србија

v.jovanovicgavrilovic@bba.edu.rs

ORCID: 0009-0005-7987-0133

Апстракт: Живимо у времену дисконтинуитета, динамичних и неочекиваних промена. Шокови који последњих година погађају глобалну економију подигли су неизвесност на изузетно висок ниво, а то се повратно неповољно одражава на економски раст и развој. На испиту је спремност националних економија, укључујући привреду Србије, да пружи адекватан одговор на изазове перманентне кризе, која само мења свој појавни облик. Дефанзиван, фрагментисан и на кризу оријентисан приступ је краткотрајан и недовољан. Треба паралелно радити на предвиђању дугорочних ризика и за њих се благовремено припремати, како би се повећала отпорност на очекиване претње и отворио пут ка одрживом развоју. У раду се ближе дефинише отпорност (на нивоу земље и националне економије), као неоптививи капитала чији значај расте у савременим условима, и указује на њену везу са одрживошћу, која је већ извесно време у фокусу интересовања развојних економиста. Посебна пажња се посвећује мерењу отпорности и одрживости применом одговарајућих композитних индикатора, генерално и у условима

Србије. Анализирају се расположиви резултати, који упућују на пожељне правце деловања у интересу остваривања динамичног и одрживог економског раста и развоја.

Кључне ријечи: *економски развој, отпорност, одрживост, криза, национална економија, композитни индикатори*

JEL класификација: *0100, O200, O520*

Abstract: *We live in a time of discontinuity, dynamic and unexpected changes. The shocks that have hit the global economy in recent years have raised uncertainty to an extremely high level, and this has a negative impact on economic growth and development. The readiness of the national economies, including the economy of Serbia, to provide an adequate response to the challenges of the permanent crisis, which is only changing its appearance, is being tested. A defensive, fragmented and crisis-oriented approach is short-lived and insufficient. In parallel, work should be done on predicting long-term risks and preparing for them in a timely manner, in order to increase resistance to expected threats and open the way to sustainable development. The paper more closely defines the concept of resilience (economic and societal), as intangible capital whose importance is growing in modern conditions, and points to its connection with sustainability, which has been the focus of interest of development economists for some time. Special attention is paid to the measurement of resistance and sustainability using appropriate composite indicators, in general and in the conditions of Serbia. The available results are analyzed, which point to desirable courses of action in the interest of achieving dynamic and sustainable economic growth and development.*

Key Words: *economic development, resilience, sustainability, crisis, national economy, composite indicators*

JEL classification: *0100, O200, O520*

1. УВОД

Свет у коме живимо се усковитлао, упада из једне у другу кризу. Промене су динамичне, дубоке и далекосежне, једна другу сустижу и тешко их је спознати, артикулисати и исказати. Дугачка је листа догађаја, који су у последње три године потресли свет без изгледа за «смиривање тла» - од глобалне пандемије и затварања, преко нарушавања ланаца снабдевања и екстремних временских услова, па до рата у Украјини, масовних миграција и високе инфлације. Акутне кризе, како примећују експерти Програма Уједињених нација за развој (2022) уступају место хроничним, слојевитим, које се једна на другу слажу и међусобно делују реметећи привредну активност и животе људи (стр. 3).

Уместо међународне сарадње у решавању нагомиланих глобалних проблема на помолу је «други хладни рат», који носи ризик од цепању света на два ривална блока. Такав тектонски помак представља, по оцени Међународног монетарног фонда (International Monetary Fund, 2022), најозбиљнији изазов са којим се

суочава постојећи систем међународних (економских) односа заснован на правилима која су важила више од 75 година (стр. 9).

Глобална економска интеграција се током последње деценије успорава. Свет се суочава са ризиком политички вођене геоекономске фрагментације. Процене трошкова који отуда следе осетно варирају у зависности од дубине овог процеса. Само дугорочни трошкови трговинске фрагментације, како се процењује, износе од 0,2% светске производње, у најповољнијем сценарију ограничене фрагментације, до 7% у случају оштрих деоба (Aiyar, S. et al., 2023). Наравно, укупан ефекат би био још неповољнији уколико би се узело у обзир више канала фрагментације (баријере ширењу технологије, рестрикције миграција, смањен прилив капитала итд.).

Пред нама су, како се чини, јединствене, неизвесне и турбулентне године (World Economic Forum [WEF], 2023, стр. 57). Свет је ушао у период волатилности, при чему економске, геополитичке и еколошке промене симултано делују обликујући његову будућност. На испиту је спремност националних економија, укључујући привреду Србије, да пружи адекватан одговор на изазове перманентне кризе, која само мења свој појавни облик. Креатори политике и пословни лидери принуђени су да ургентно решавају краткорочне проблеме, не губећи при том из вида дугорочне циљеве и приоритете. У таквим околностима отпорност и одрживост као битне карактеристике националних економија усредсређених на развој добијају посебан значај.

Циљ рада је да се укаже на важност дефинисања и мерења отпорности и одрживости у националним оквирима, као и да се на бази изабраних индикатора у том домену анализирају перформансе појединих земаља, са посебним освртом на Србију. Истраживање се заснива на комбинацији више различитих метода: дескриптивни, компаративни, метод анализе и синтезе.

2. БЛИЖЕ ДЕФИНИСАЊЕ ПОЈМОВА ОТПОРНОСТ И ОДРЖИВОСТ У КОНТЕКСТУ РАЗВОЈА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

У условима растућих и вишеструких ризика, који карактеришу савремени свет, питање отпорности земље, односно националне економије, као неопипљивог квалитета, избија у први план: «савијати се, не ломити». Отпорност је антипод крхкости (фрагилности). Док крхкост указује на притиске и шокове којима је изложена дата земља, односно национална привреда, отпорност изражава њен капацитет у суочавању са кризом, тј. способност земље (националне економије) да антиципира кризу, да том кризом управља и да се од ње опорави (Turner et al, 2022, стр. 9). Чак иако је земља врло отпорна, криза ће се у неком моменту догодити, али ће њен интензитет бити пригушен, а ефекти обуздани.

Јачање отпорности земље, односно њене националне економије треба да буде примарни циљ јавне политике заједно са форсирањем привредног раста, социјалне инклузије, еколошке одрживости. Отпорност је у крајњој линији у функцији остваривања одрживог економског раста и развоја. (WEF, 2022, стр.

5). Криза наноси штету институцијама и привреди, али процес поновне изградње може да створи јаче темеље за будући раст и развој. Отпорност је, у том смислу, много више од мере заштите. То је и способност да се унапређује и иновира као одговор на поремећаје у привреди и друштву. У времену кризе половина њених утицаја на националну економију и друштво у целини, како истичу експерти Светског економског форума (2022), потиче од саме кризе, а друга половина, било да је реч о добрим или лошим ефектима, детерминисана је одговором на кризу (стр. 9). Одрживост се, у контексту економског развоја најчешће одређује полазећи од дефиниције Светске комисије за окружење и развој (1987), познате као Брундтланд комисија, према којој се одрживи развој интерпретира као «развој који задовољава потребе садашњих без угрожавања способности будућих генерација да подмире њихове властите потребе» (стр. 43). Ова дефиниција је изразито антропоцентрична, усредсређена на задовољавање разноврсних потреба људи сада и у будућности. Као таква, представља исходиште савременог, мултидимензионалног приступа одрживом развоју, који уважава све три његове кључне компоненте: економску, социјалну и еколошку. Одрживи развој, сходно актуелним схватањима, треба да почива на здравим економским основама, уз одговорно понашање према природном окружењу и задовољавање критеријума социјалне правде. Реч је, без сумње, о атрактивном концепту, који, међутим, није лако применити.

Свет се данас суочава са озбиљним економским, социјалним и еколошким изазовима. То није промакло пажњи Уједињених нација, које су 2015. године усвојиле сет од 17 универзално применљивих, интегрисаних циљева за одрживи развој, иза којих следе конкретни задаци и индикатори. Ови циљеви се званично називају Циљеви одрживог развоја (ЦОР) и срачунати су на унапређење постојећег стања у подручјима која су од кључног значаја за човечанство и Планету до 2030. године (United Nations, 2015). По својој природи ЦОР су свеобухватни, сложени и међусобно повезани. Чине јединствену целину, јер су економско, социјално и еколошко благостање неодвојиви. Као највећи изазови за универзалну примену ЦОР препознати су: капацитети за праћење прогреса на плану њихове реализације, као и мобилисање довољно финансијских ресурса за постизање ових циљева. У литератури се срећу различити приступи сагледавању односа између отпорности и одрживости, што у великој мери зависи од контекста у којем се ови концепти примењују. Издвојили смо неке од карактеристичних. Према једном, отпорност и одрживост су идентични концепти, други полази од тога да је отпорност компонента одрживости, трећи да је одрживост компонента отпорности, а четврти стоји на становишту да су отпорност и одрживост два потпуно различита и неповезана концепта (Marchese, 2018). Полазећи од дефиниција отпорности и одрживости у контексту економског развоја, евидентно је да су у питању два различита концепта, која су, међутим, узајамно повезана. Отпорност на кризе, као што је већ истакнуто у раду, представља предуслов за остваривање одрживог раста и развоја. С друге стране, привреда која следи пут одрживог развоја има јачи капацитет за суочавање са кризом. Отпорност и одрживост, без сумње, поседују и неке сличности. Тако, на пример, оба концепта су усмерена на очување система (у овом случају привреде, односно њених развојних перформанси) у

измењеним околностима (Fiksel, Goodman, and Hecht, 2014). Важна разлика између концепта отпорности и одрживости, међутим, тиче се временског периода на који се примењују. Отпорност се односи на краћи временски интервал. Политике које повећавају отпорност датог система пружају краткорочну заштиту од потенцијалних сметњи. Одрживост, насупрот томе, има дужи временски хоризонт. Политике које унапређују одрживост не морају директно да утичу на садашње околности, али могу да произведу битне ефекте на будуће услове (Marchese, 2018).

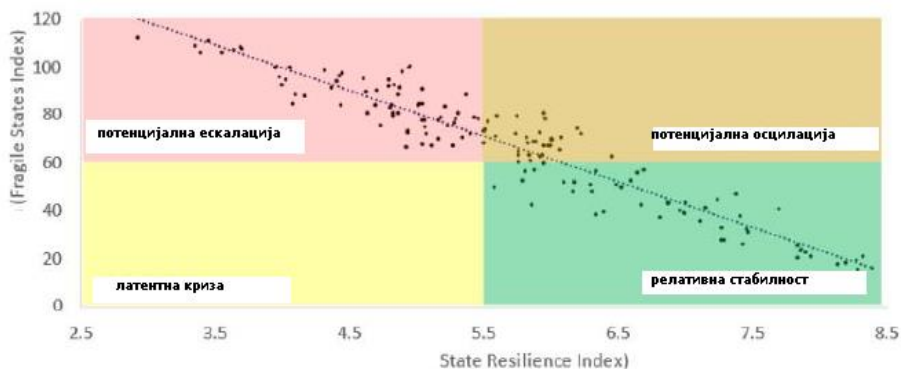
3. МЕРЕЊЕ ОТПОРНОСТИ И ОДРЖИВОСТИ НА МАКРО НИВОУ

С обзиром на важност отпорности и одрживости у условима развоја савремених привреда, питање њихове квантификације, односно постојања одговарајућих индикатора за праћење и анализу има посебан значај.

3.1. Индикатори отпорности

Мерење отпорности земље омогућава да се предузму превентивни напори и алоцирају ресурси у припреми за следећу кризу. Turner et al. (2022) су недавно дефинисали Индекс отпорности земље (State Resilience Index – SRI), као пандан већ постојећем Индексу крхкости (Fragile States Index – FSI) (Haken et al.). Отпорност је, како смо већ нагласили, супротан појам од крхкости. Комбиновањем Индекса отпорности, као показатеља капацитета, и Индекса крхкости, као индикатора притиска, како је представљено на Слици 1, може се стећи утисак о осетљивости једне земље на потенцијалне шокове, односно утврдити где се различите земље налазе и у ком правцу (ка ком квадранту) се крећу током времена. На располагању су четири могућности: 1) низак капацитет/висок притисак (потенцијална ескалација кризне ситуације), 2) висок капацитет/низак притисак (релативна стабилност), 3) висок капацитет/висок притисак (осцилирајућа кризна динамика) или 4) низак капацитет/низак притисак (латентна кризна ситуација).

Слика 1. Отпорност (капацитет) наспрам крхкости (притисак)

Извор: Turner, P. et al. (2022). State Resilience Index. Washington D.C.: Fund for Peace, стр. 11.

Према подацима за 2022. годину Србија је имала вредност Индекса крхкости од 67,8 (Naken et.al, 2022, стр. 51), а Индекса отпорности од 5,8 (Turner et al, 2022, стр. 47), што значи да се наша у квадранту за који су карактеристичне потенцијалне осцилације, што указује на будући ефекат клатна, са периодима кризе иза којих следе периоди опоравка, осим ако се не побољша отпорност или не спласну притисци. Пожељно би било да се располаже дужом серијом података како би се сагледао правац кретања наше земље са протоком времена.

У току је развој Симулатора осетљивости на кризу, који је заснован на интеракцији SRI и FSI. На основу њега се може оценити осетљивост сваке земље на различите типове криза, односно утврдити која комбинација шокова може да дестабилизује дату земљу (Turner et al, 2022, стр. 11).

Индекс отпорности почива на седам стубова: Инклузија, Социјална кохезија, Капацитет државе, Индивидуалне способности, Животна средина и екологија, Економија и Грађански простор, који се даље деле на више потстубова. Вредност Индекса је представљена на скали од 0 до 10. Међу 154 земље за које је у 2022. години рачунат поменути индекс, најбоље се котирају Норвешка (8,4), Шведска (8,3), Финска (8,3) и Швајцарска (8,3). На дну листе се налазе Јужни Судан (2,9) и Јемен (2,9). Србија, са вредношћу Индекса отпорности од 5,8, заузима 62. место. У поређењу са земљама Западног Балкана, боље резултате од Србије бележе С. Македонија (5,9) и Албанија (5,9), а лошије БиХ (5,5), док Црна Гора није укључена у истраживање. Дезагрегирана анализа Индекса упућује где треба ставити акценат како би се поправили резултати и обрнули неповољни трендови. У случају Србије се показује да постоји релативно висок степен људских и финансијских ресурса на које се појединци могу ослонити у времену кризе (Индивидуалне способности), али је релативно низак ниво солидарности (Социјална кохезија) који поткопава способност земље за колективно управљање кризом (Turner et al, 2022, стр. 43-49).

Поменимо да Европска банка за обнову и развој од 2016. године прати прогрес земаља у транзицији у области структурних реформи. Њихов фокус је на шест квалитета одрживе тржишне економије, међу којима се (поред конкурентности, доброг управљања, зелене, инклузивне и интегрисане привреде) налази и отпорност као битан квалитет националне економије посебно у савременом, турбулентном окружењу. Напредак се оцењује на скали од 1 до 10, где 1 одговара најлошијим перформансама, а 10 стандардима одрживе тржишне економије. Отпорност покрива проблеме који се односе на енергетску сигурност и финансијску стабилност.

Показује се да од свих шест квалитета одрживе тржишне економије управо на плану отпорности (енергетске и финансијске) Србија бележи најнижу оцену (5,01) у 2022. години, која се није мењала у односу на претходну годину, а тек је незнатно повећана у поређењу са 2016 (4,91). Боље резултате, у групи земаља Југоисточне Европе којој припада, Србија има само од БиХ (4,94) и Албаније (4,46). Земље Централне Европе и Балтика по правилу бележе натпросечне

оцене када је у питању отпорност економије (водећа места у 2022. заузимају Пољска - 7,62, Словачка - 7,51, Чешка -7,48) и Словенија - 7,46) (European Bank for Reconstruction and Development, 2022, стр. 103). Србији су, очигледно, потребне озбиљније реформе у енергетској и финансијској сфери како би држала корак са напреднијим транзиционим економијама и унапредила отпорност привреде у условима растуће неизвесности.

Пажњу заслужује и Индекс макроекономске отпорности (*Macroeconomics Resilience Index, E-RI*), који је развио Swiss Re Институт у сарадњи са Лондонском школом економије и применио на 31 развијену и растућу економију током периода 2007-2021. године. Индекс макроекономске отпорности обухвата 10 индикатора, распоређених у две димензије (макро бафери и структурне компоненте), при чему сваки индикатор узима вредност од 0 (минимална отпорност) до 1 (максимум) и има одговарајући пондер. Поред индикатора који су релевантни за економску отпорност земље - фискални и монетарни простор (као део макро бафера), те здравље банкарског сектора, ефикасност тржишта рада, развој финансијског тржишта, економска комплексност, доходна неједнакост, пенетрација осигурања, људски капитал и нискоугљенична економија (као битни макроструктурни елементи), Индекс обухвата и прекограничне утицаје. Отпорност је, у крајњој линији, глобална и земље имају узајамне користи од капацитета за апсорпцију шокова којима располажу. Притом 80% макроекономске отпорности земље потиче од «интерне отпорности», која произилази из поменутих 10 индикатора, а преосталих 20% од отпорности економија којима је посматрана привреда највише изложена (Swiss Re Institute, 2022).

Подаци показују да је у 2021. години Индекс макроекономске отпорности на глобалном нивоу повећан за 12% у односу на претходну годину достигавши ниво од 0,50, и то пре свега захваљујући побољшањима у фискалном домену. Према процени за 2022. вредност поменутог индекса ће расти до 0,53, што је нешто ниже од пре-пандемијског нивоа (0,54) и осетно испод нивоа карактеристичног за период непосредно пре светске финансијске кризе (0,62). Треба нагласити да су процене за 2022. дате уз значајне резерве, јер је пун ефекат успоравања раста, скока инфлације и геополитичких тензија још увек непознат, а неизвесност висока (Swiss Re Institute, 2022, стр. 3).

Вodeће место по Индексу макроекономске отпорности у 2022. години заузима Швајцарска (0,79) иза које следе Канада (0,75), Норвешка (0,75), Финска (0,73) и Данска (0,73). На дну листе посматраних земаља су Турска (0,16) и Грчка (0,16). Развијене земље у просеку имају већи степен отпорности (0,64) од растућих економија (0,42) (Swiss Re Institute, 2022, стр. 4).

У неизвесном актуелном окружењу унапређивање макроекономске отпорности је веома битно. При том акценат треба ставити на јачање структурних компоненти попут инфраструктуре, људског капитала и смањивања неједнакости. Неједнакост посебно добија на значају у условима текуће кризе

трошкова живота. Последње године су јасно показале да се екстерни економски шокови никада не могу искључити, али јаки структурни параметри и на њима заснована отпорност земље могу у великој мери да амортизују њихов негативни утицај.

3.2. Индикатори одрживости

Да би се пратио прогрес који поједине земље остварују у правцу одрживог развоја дефинисани су различити индикатори одрживости тога процеса. Посебну пажњу заузимају збирни (композитни) показатељи, јер у највећој мери кондензују информације, па се на основу њих може дати генерална оцена напретка неке земље на путу одрживог развоја. Међу њима издвајамо два индикатора, која ћемо укратко представити.

Један је Индекс просперитета Легатум института (*Legatum Prosperity Index – LPI*), осетљив на економске, социјалне и еколошке аспекте одрживог развоја. Овај индекс почива на 12 стубова, који покривају фундаменталне теме са становишта просперитета и његове одрживости (Безбедност и сигурност, Личне слободе, Управљање, Социјални капитал, Инвестиционо окружење, Услови за предузећа, Инфраструктура и приступ тржишту, Економски квалитет, Животни услови, Здравље, Образовање, Природно окружење) и обухвата 299 индикатора. Распољиви подаци се односе на 167 земаља света у периоду од 16 година, што омогућава поређење релативних перформанси током времена и међу земљама (Legatum Institute, 2023, стр. 8-9).

Најпросперитетнија земља у 2023. години је Данска, иза које следе Шведска, Норвешка, Финска и Швајцарска. Реч је о државама које се и по степену отпорности високо котирају. На дну листе су Јужни Судан и Јемен, иначе земље са најнижим нивоом отпорности на шокове и поремећаје. Србија по Индексу просперитета заузима 52. место и у последњој деценији је поправила своју релативну позицију за 14 места. Најбоље резултате постиже на плану социјалног капитала (ту је забележила и највећа побољшања током последњих десет година) и животних услова, а најлошије у домену природног окружења. Од земаља Западног Балкана испред Србије је Црна Гора (49), а иза ње Македонија (55), Албанија (5) и БиХ (72) (Legatum Institute, 2023, стр. 22-24).

Други индикатор одрживости на који скрећемо пажњу усредсређен је на праћење прогреса у остваривању Циљева одрживог развоја. У питању је Индекс ЦОР (*SDG Index*) који мери перформансе појединих земаља на плану њихове реализације дајући сваком циљу исти пондер. Вредност Индекса означава позицију земље између најгорег могућег исхода (0) и жељеног циља (100). Остварени донети у реализацији појединих циљева указују на приоритетне правце деловања и сигнализирају да ли је земља на путу да их реализује у задатом року (Sachs, Lafortune, Kroll, Fuller and Woelm, 2022, стр. 9).

Вишеструке и симултане кризе, које у новије време потресају свет, неповољно су се одразиле на постизање зацртаних циљева у области одрживог развоја. По

први пут од њиховог усвајања просечни Индекс ЦОР на глобалном нивоу благо пада у 2020. и 2021. години (у просеку за 0,01 процентни поен годишње) са нивоа од 66 (стр. 10). Међу 163 земаља, за које су у 2022. години расположиви подаци најбоље резултате бележе Финска, Данска, Шведска и Норвешка (Sachs et al, стр. 14-15).

Србија је заузела 35. место са вредношћу Индекса ЦОР од 75,9. То сугерише да је наша земља прешла 75,9% пута ка најбољем резултату (100) на плану остваривања зацртаних циљева. У поређењу са просеком региона Источне Европе и Централне Азије, којем припада, Србија бележи боље резултате. Индекс ЦОР у поменутом региону је нешто нижи и износи 71,6. Најбоље перформансе наша земља остварује код циљева 1 и 4, који се односе на сузбијање сиромаштва и квалитетно образовање, а најлошије код циља 9, који се тиче индустрије, иновација и инфраструктуре, као и циља 15 који је везан за шуме, земљиште и биодиверзитет (Sachs et al, стр. 382).

На пола пута до 2030. криза је зауставила прогрес у правцу одрживог развоја на глобалном нивоу. Краткорочни проблеми прете да успоре или чак одложе амбициозне и кредибилне националне и међународне планове усмерене на постизање ЦОР, али и да смање доступна међународна средства за те сврхе. Потребни су додатни напори, глобална сарадња и посвећеност како би се обновио и убрзао напредак у реализацији зацртаних међународних развојних циљева.

ЗАКЉУЧАК

Економска будућност света је, по свему судећи, прилично суморна. Човечанство се суочава са озбиљним краткорочним и дугорочним ризицима. Међу краткорочним ризицима који се односе на наредне две године, по истраживањима Светског економског форума (ВЕФ, 2023), доминира глобална криза трошкова живота, док је на дуже стазе највећи ризик од пропуста да се ублаже климатске промене. Чак девет од десет најизражанијих ризика су присутни како на кратак, тако и на дуги рок. Међу њима су геоекономска конфронтација, као и ерозија социјалне кохезије и друштвена поларизација (стр. 6). Када је реч о нашој земљи, индикативно је да се на првом месту, међу пет најизраженијих краткорочних ризика, налази геоекономска конфронтација, што укључује санкције, трговинске ратове, инвестициони скрининг (стр. 87). Улазак Финске у НАТО означио је и фактичку поделу Европе на два дела, при чему се Србија, барем званично, није сврстала ни на једну страну, што је чини рањивијом на геоекономска превирања.

Још увек није касно да се обликује сигурнија будућност. Дефанзиван, фрагментисан и на кризу оријентисан приступ је краткотрајан и недовољан. Треба паралелно радити на предвиђању дугорочних ризика и за њих се благовремено припремати, како би се повећала отпорност на очекиване претње и трасирао пут ка динамичном и одрживом развоју. Инвестиције у јачање

отпорности на макро нивоу треба да буду фокусиране на решења која делују на вишеструке ризике, попут финансирања мера адаптације на климатске промене које доносе додатне користи или улагања са позитивним ефектима на људски капитал и одрживи развој. Посебно је битно да ојача мултилатерална сарадња у глобалним оквирима. С тим у вези треба предузети хитне акције како би се ограничили ризици који потичу од геополитичке фрагментације и обезбедила сарадња у кључним областима од заједничког интереса.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Aiyar, S. et al. (2023). Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism. *IMF Staff Discussion Notes*, SDN 2023/001, Washington, DC: International Monetary Fund.
- [2] European Bank for Reconstruction and Development (2022). *Transition report 2022-2023 - Business Unusual*. London: EBRD.
- [3] Fiksel, J., Goodman, I. And Hecht, A. (2014). Resilience: Navigating Toward a Sustainable Future. *Solutions*, 5(5): 38-47.
- [4] Haken, N. et al. (2022). *Fragile States Index Annual Report 2022*. Washington, D.C.: Fund for Peace.
- [5] International Monetary Fund (2022). *IMF Annual Report 2022 - Crisis upon Crisis*. Washington, DC: IMF.
- [6] Legatum Institut (2023). *The 2023 Legatum Prosperity Index*. London: Legatum Institute.
- [7] Marchese, D. et al. (2018). Resilience and sustainability: Similarities and differences in environmental management applications. *Science of the Total Environment*, Vols. 613-614, 1275-1283.
- [8] Sachs, J. D., Lafortune, G., Kroll, C., Fuller, G. and Woelm, F. (2022). *Sustainable Development Report 2022*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [9] Swiss Re Institute (2022). Resilience Index 2022 risk to resilience on the rise again after a year of respite. *Sigma*, June 2022, 1-15.
- [10] Turner, P. et al. (2022). *State Resilience Index Report 2022*. Washington, D.C.: Fund for Peace.
- [11] United Nations Development Programme (2022). *Human Development Report 2021/2022*, New York: UNDP.
- [12] United Nations (2015), *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN.
- [13] World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oford: Oxford Universit Press.
- [14] World Economic Forum (2023). *The Global Risk Report 2023*. Geneva: WEF.
- [15] World Economic Forum (2023). *Resilience for Sustainable, Inclusive Growth*. Geneva: WEF.

SUMMARY

The modern world is in turmoil, falling from one crisis to another. The changes are dynamic, deep and far-reaching, they catch up with each other and are difficult to recognize, articulate and express. The readiness of the national economies, including the economy of Serbia, to provide an adequate response to the challenges of the permanent crisis, which is only changing its appearance, is being tested. Policymakers and business leaders are forced to urgently solve short-term problems without losing sight of long-term goals and priorities. In such circumstances, resilience and sustainability as essential characteristics of national economies focused on development gain special importance. Resilience is the antipode of fragility. While fragility indicates the pressures and shocks to which a given country, i.e. the national economy, is exposed, resilience expresses its capacity to deal with a crisis, i.e. the ability of the country (national economy) to anticipate a crisis, to manage that crisis and to recover from it. Sustainability in the context of economic development does not mean commitment to the status quo, but preservation of opportunities for development. This implies the obligation to leave to the descendants a general ability to create well-being at least at the level that is available to the current generations. Resilience and sustainability are two different but interrelated concepts. Resilience to crises is a prerequisite for achieving sustainable growth and development. On the other hand, an economy that follows the path of sustainable development has a stronger capacity to deal with a crisis. The paper pays special attention to the measurement of resilience and sustainability using appropriate composite indicators, in general and in the conditions of Serbia. Measuring resilience allows preventive efforts to be undertaken and resources to be allocated in preparation for the next crisis. Various indicators can be used for this purpose, including the State Resilience Index, Resilience as one of the six qualities of a sustainable market economy, and the Macroeconomics Resilience Index. The Legatum Prosperity Index and the SDG Index were chosen from the indicators of sustainability, which provide an insight into the progress of a country on the path of sustainable development. Based on the observed indicators, the performances of individual countries were reviewed, with a special focus on Serbia. The disaggregated analysis makes it possible to reveal the strengths and weaknesses of individual countries in terms of resilience and sustainability, which paves the way for conducting an adequate policy.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License